

کمیته حسابرسی؛ نیازمند روزآمدسازی قوانین

گفتگو با دکتر کیهان مهام

حسابرس
درخواست داریم به عنوان مقدمه توضیح دهید که نظام راهبری
شرکت چه اهمیتی از نظر گزارشگری مالی دارد؟
دکتر مهام

مهمترین نقشی که نظام راهبری شرکت دارد تفکیک و توصیف دقیق وظایف و مسئولیتهای ارکان و متولیان اصلی شرکتها در قبال گزارشگری مالی است. متأسفانه در کشور ما بخشی از این ارکان در قانون تجارت نادیده گرفته شده است و به طور طبیعی مسئولیتهای برخی ارکان را ارکان دیگری یدک می کشیده اند و هنوز هم چنین است. از این رو، عقب ماندگی در قوانین و مقررات تجاری، آثار بالقوه سوئی بر شفافیت گزارشگری مالی داشته است که اکنون سازمان بورس تلاش می کند این مشکلات را تا جایی که مغایرتی آشکار با قوانین و مقررات نداشته باشد، با راههای ممکن و در محدوده تحت نظارت خود رفع کند.

برای مثال، مسئولیت مدیران اجرایی در قبال گزارشگری مالی در چارچوب نظام راهبری، از لحاظ قانونی متوجه هیئت مدیره شرکت است و این مسئله کماکان وجود دارد، چرا که قانون تجارت با گذشت سالها از زمان تصویب آن، هنوز اصلاح نشده است. در همین رابطه، استقرار نظام راهبری شرکت می تواند وضعیت هیئت مدیره را از موقعیت پاسخگو، به ناظر عملکرد مدیران اجرایی تغییر دهد. چنین تغییراتی در قوانین و مقررات و روزآمد کردن آن، می تواند کیفیت گزارشگری مالی را تحت تأثیر قرار دهد. من در ادامه بحث به برخی اجزای دیگر نظام راهبری نیز خواهیم پرداخت.

آقای دکتر کیهان مهام دکترای خود را در رشته حسابداری از دانشگاه علامه طباطبائی دریافت کرده است. ایشان دارای سابقه کاری ۲۳ ساله در حسابرسی، مدیریت اجرایی در امور مالی و اداری و محقق هیئت تدوین استانداردهای حسابرسی می باشد.

آقای دکتر مهام افزون بر مقاله های متعددی که در مجله های حسابداری و حسابرسی کشور به چاپ رسانده اند، مترجم و مؤلف پنج کتاب تخصصی در حوزه های حسابرسی، حسابداری و کنترل های داخلی نیز هستند.

از دیگر حوزه های فعالیتهای آقای دکتر مهام می توان به عضویت در شورای عالی جامعه حسابداران رسمی ایران، عضویت در هیئت مدیره انجمن مدیران مالی حرفه ای ایران، عضویت انجمن حسابرسان داخلی ایران و کمیته های پذیرش و فنی این انجمن، عضو هیئت علمی دانشگاه و مدرس دروسهای حسابرسی و مالی، عضویت در کمیته تدوین استانداردهای حسابرسی در سازمان حسابرسی، حسابدار رسمی و عضو جامعه حسابداران رسمی ایران اشاره کرد.

ایشان در حال حاضر رئیس هیئت مدیره و شریک موسسه حسابرسی راهبرد پیام هستند.

به‌طور کامل حمایت کنیم تا به جایگاه جهانی خود نزدیک شود؛
الان فاصله زیاد است.

سایبرس

**به‌طور اصولی کمیته حسابرسی چه ساختار و وظایفی دارد و چه مرجعی مسئول ارتقا و بهبود این نهاد است؟
در ایران وضع چگونه است؟
دکتر مهام**

کمیته حسابرسی در یک‌دهه گذشته، جایگاه خاصی در قوانین روز دنیا پیدا کرده و از شکل توصیه به یک ضرورت قانونی مبدل شده است. وظایف کمیته حسابرسی همان‌طور که از نام آن بر می‌آید آشکار بوده و در منشور کمیته حسابرسی که سازمان بورس مصوب کرده این وظایف تشریح شده است که تصور نمی‌کنم تکرار آن در اینجا ضرورتی داشته باشد. به‌نظر می‌رسد در این زمینه نیز خلاء قانونی داریم و همان‌طور که در قبل عرض کردم اینها مطالبی است که باید در قوانین کشور، پیش‌بینی شود.

البته به‌نظر اینجانب، بهترین تشکیلاتی که می‌تواند این مطلب را دنبال کند سازمان بورس است. سازمان بورس، وظیفه ایجاد حفاظت‌های لازم برای حمایت از سرمایه‌گذاران را دارد و به‌دلیل جایگاه مناسبی که هم‌اکنون دارد می‌تواند با دریافت نظرات اشخاص و مراجع دارای صلاحیت، قوانین مناسبی را از طریق دستگاه‌های مربوط طراحی و برای تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه کند. در مورد شرکت‌های دولتی و عمومی نیز باید تمهیدات لازم از طریق دیگر مراجع دارای صلاحیت مانند دیوان محاسبات کشور یا سازمان حسابرسی تدبیر شود. به‌عنوان مطلب آخر، وضعیت عمومی این کمیته‌ها در ایران با ایده‌آل‌های آن، به‌طور کلی فاصله دارد.

سایبرس

**تعامل کمیته حسابرسی و حسابرسان داخلی و مستقل چگونه باید باشد؟
در ایران چه فاصله انتظاری دارد و چگونه این فاصله کاهش می‌یابد؟**

سایبرس

حسابرسان داخلی و مستقل در نظام راهبری بنگاه چه نقش و جایگاهی دارند؟

دکتر مهام

حسابرسان مستقل و داخلی، از اجزای مهم دیگر نظام راهبری هستند، لیکن متأسفانه هنوز این دو نیز جایگاه قانونی لازم را پیدا نکرده‌اند. برای مثال، در قانون تجارت ما، صحبتی از حسابرس مستقل نشده و تنها به بازرس قانونی اشاره شده است، در صورتی که در حال حاضر در دنیا چیزی به نام بازرس قانونی رایج نیست و همه وظایف آن، متوجه حسابرس مستقل است.

از طرف دیگر حسابرسان مستقل برای آنکه نقش خود را به‌خوبی ایفا کنند، پشتوانه‌های قانونی کاملی می‌خواهند که اکنون در این زمینه نیز کمبودهایی داریم. برای مثال، به‌دلیل نبود حمایت کامل از حسابرسان مستقل، اما و اگرهایی در زمینه ارائه گزارش مطرح می‌شود و حتی اندازه مؤسسه‌های حسابرسی در برابر برخی صاحبکاران آن قدر کوچک است که شائبه نبود استقلال حسابرسان را به ذهن متبادر می‌سازد.

نبود پشتوانه‌های قانونی برای تشکیل مؤسسه‌های حسابرسی بزرگ و نبود امکان برنامه‌ریزی بلندمدت، نقش و جایگاه حسابرسان مستقل را تضعیف کرده است.

اما حسابرسان داخلی، نقش و جایگاه متمایزتری در این زمینه دارند، ولی این هم بالقوه بوده و بالفعل نشده است. حقیقت این است که انتظار داریم مشکلات و نواقص

به‌صورت فرایندی توسط حسابرسان داخلی مشخص و ارزیابی شوند و نسخه حسابرسان داخلی نیز بر همین مبنا مانند پزشک خانواده در اختیار بیمار قرار گیرد و قبل از ورود حسابرسان مستقل، بیمار درمان شود، اما متأسفانه حسابرسی داخلی در کشور ما در مجموع تاکنون وضعیت و جایگاه مناسبی نداشته و اکنون نیز همین وضعیت ادامه دارد. احیای حسابرسی داخلی شاید بزرگترین چالش در یک‌دهه آینده باشد و راهی نداریم جز اینکه حسابرسی داخلی را

عقب‌ماندگی در قوانین و

مقررات تجاری

آثار بالقوه سوئی بر

شفافیت گزارشگری مالی

داشته است

دکتر مهمام

یکی از وظایف کمیته حسابرسی، نظارت بر امور حسابرسی است و به طور طبیعی حسابرسان داخلی و مستقل باید با این کمیته تعاملات مناسبی داشته باشند. اگر این کمیته به خوبی طراحی و پیاده سازی شود، بخش عمده ای از مشکلات گزارشگری مالی و حتی نارساییهای عملیاتی و معضلات رعایتی می تواند در این کمیته مطرح و برای رفع آن تصمیم گیری شود. با این حال، همان طور که اشاره کردم، حسابرسان داخلی که فعالیتهای آنان باید دامنه وسیعی را پوشش دهد هنوز احیا نشده اند.

مهمترین ابزار برای

کاهش فاصله

تدوین و یا اصلاح

قوانین و مقررات

است

گفته می شود حسابرسی داخلی از نظر کیفی و به لحاظ گزارشگری باید با کمیته حسابرسی تعامل داشته باشد ولی وقتی که هنوز حسابرسی داخلی را احیا نکرده ایم تعامل مفهوم خود را تا حد زیادی از دست می دهد. در ضمن وقتی که پاداش هیئت مدیره به سود وابسته می شود و اعضای هیئت مدیره نقش دوگانه نظارتی و اجرایی دارند، مدیریت سود پررنگ می شود و کمیته حسابرسی حتی اگر نیت آن وجود داشته باشد، نمی تواند مقابل هیئت مدیره ایستادگی کند.

این خط کشیها در قوانین و مقررات باید انجام شود تا تفکیک وظایف نظارتی از وظایف اجرایی به خوبی صورت گیرد. الان

نمی توان تعاملات را در سطحی دانست که ایده آل است؛ مهمترین ابزار برای کاهش این فاصله تدوین و یا اصلاح قوانین و مقررات است. برای مثال، اکنون حسابرسی داخلی آن طور که باید تعامل خاصی با کمیته حسابرسی ندارد که البته این موضوع تحت تأثیر دیدگاههای مدیریت شرکت است.

حسابرس

کمیته حسابرسی در افزایش استقلال حسابرسان چه نقشی می تواند داشته باشد؟ آیا در ایران در این مسیر قرار داریم؟

دکتر مهمام

البته که کمیته حسابرسی می تواند در افزایش استقلال حسابرسان نقش داشته باشد، اما باید بگویم امیدواریم در این مسیر قرار بگیریم. ما نباید این موضوعها را تنها مسائل شکلی بدانیم و باید بر محتوای آنها نیز متمرکز شویم. یکی از وظایف کمیته حسابرسی، پیشنهاد و به نوعی انتخاب حسابرس مستقل است. در حقیقت این کمیته وظیفه دارد کیفیت کار حسابرسان مستقل را بررسی و ارزیابی کند و اگر به لحاظ فنی یا اخلاقی یا موارد دیگر، مشکلاتی را در حسابرس فعلی مشاهده کرد باید پیشنهاد تغییر بدهد.

به اعتقاد اینجانب، اگر مجمع هم متشکل از اشخاصی باشد که به دنبال حفظ کیفیت حسابرسی مستقل هستند، به طور طبیعی تا حدودی این انتظار برآورده می شود، ولی کمیته حسابرسی یک کمیته تخصصی است و اگر همانطور که در قبل اشاره شد، از اشخاص دارای صلاحیت و تجربه و با ترکیب مناسب تشکیل شود، به طور حتم این هدف بهتر برآورده می شود. اکنون در ایران، باز هم به دلیل معضلات قانونی، این نقش هنوز برای کمیته حسابرسی عینیت پیدا نکرده است. در مورد حسابرسان داخلی نیز وضعیت بهتر از حسابرسان مستقل نیست.

حسابرس

بین کمیته حسابرسی شرکتها و جامعه حسابداران رسمی ایران چه رابطه ای باید برقرار باشد؟ به عنوان مثال آیا کمیته های حسابرسی می توانند درباره حسابرسان از جامعه اطلاعات بگیرند یا اطلاعات بدهند؟

دکتر مهمام

قاعدتاً کمیته های حسابرسی به طور مستقیم، در انجام وظایف

نظام راهبری و ارکان متولی شرکتها با حمایت‌های قانونی لازم می‌تواند بستر لازم را برای ارتقای نظام راهبری در شرکتها به وجود آورد. تفکیک مناسب وظایف و مسئولیت‌های قانونی هیئت مدیره و مدیران اجرایی، می‌تواند گام اول باشد که نیازمند اصلاح قانون تجارت است.

از سوی دیگر، سازمان بورس در حمایت و تقویت این کمیته‌ها نقش بی‌بدیلی داشته و دارد، اما می‌تواند در اصلاح قوانین و مقررات هم پیشگام باشد.

مسئله دیگر، احیای حسابرسی داخلی است. بدون احیای حسابرسی داخلی، این کمیته‌ها به تنهایی نمی‌توانند آنگونه که شایسته است مسئولیت‌های خود را ایفا کنند. انجمن تازه تأسیس حسابرسان داخلی ایران باید امکانات لازم را برای تشخیص و معرفی حسابرسان داخلی خبره فراهم کند. اعضای شاغل و غیر شاغل جامعه حسابداران رسمی ایران هم باید بر حسب مورد در کمیته‌های حسابرسی شرکتها و حسابرسی داخلی بیش‌ازپیش ورود پیدا کنند. مسئله دیگر توسعه آموزش آکادمیک و حرفه‌ای در زمینه حسابرسی- آن هم به‌طور کلی- است که شامل حسابرسی فناوریهای نوین نیز می‌شود. این از آن روست که بدون آموزش حرفه‌ای، توسعه حرفه حسابرسی داخلی و به تبع آن تقویت عملکرد کمیته‌های حسابرسی میسر نخواهد شد.

استفاده از تجربه‌های بین‌المللی نیز می‌تواند کاملاً اثرگذار باشد. ایرانی‌هایی که در این زمینه تجربه‌های بین‌المللی دارند باید مورد توجه قرار گرفته و از دانش و تجربه‌های آنها برای این منظور استفاده شود. البته مسائل زیادی در این مبحث قابل طرح است که از حوصله مجال این گفتگو خارج است.

سپاس

نکات تازه و بدیعی در دیدگاه‌های شما وجود دارد که امیدواریم مراجع ذیربط از آن استفاده کنند. از همراهی

شما سپاسگزاریم.

خود، رابطه‌ای با جامعه حسابداران رسمی ندارند، اما همانطور که در پرسش خود اشاره کردید می‌توانند درباره مؤسسه‌های حسابرسی و در بعضی موارد حسابداران رسمی از جامعه اطلاعات بگیرند. برای مثال، جامعه می‌تواند برخی مشخصات شریکان مؤسسه‌های حسابرسی یا حسابداران رسمی را در اختیار کمیته‌های حسابرسی قرار دهد تا از میان آنها اعضای کمیته‌های حسابرسی برگزیده شوند، یا می‌تواند سوابق مؤسسه‌های حسابرسی را در اختیار کمیته‌های حسابرسی قرار دهد تا امکان برونسپاری خدمات حسابرسی داخلی به شکل مناسبتری میسر شود.

این مسئله حتی می‌تواند شامل حسابداران رسمی غیر شاغل نیز بشود. ما افراد برجسته‌ای در این گروه از حسابداران رسمی داریم؛ البته آنهایی که شاغل هستند به‌طور بالقوه بر غیر شاغلان اولویت‌هایی دارند که جای بحث آن در اینجا نیست.

سپاس

به نظر شما برای ارتقای نهاد کمیته حسابرسی در ایران چه کارهای مهمی به وسیله مراجع مرتبط باید انجام شود؟

دکتر مهام

ارتقای کمیته‌های حسابرسی فقط با تمرکز بر خود این کمیته‌ها میسر نمی‌شود. زیرساختها باید به وجود آید. در پاسخ به پرسشهای قبلی شما اشاره کردم که سازماندهی مناسب

احیای حسابرسی داخلی

شاید بزرگترین چالش

در

یک دهه آینده باشد